

УДК 37.016:811.162.1(049.3)

Л. М. Бондарук,
завідувач відділу гуманітарних дисциплін ВІППО;
Л. М. Глинюк,
учитель-методист польської мови ЗОШ І–ІІІ ст. с. Забороль Луцького району Волинської області;
А. О. Станько-Присяжнюк,
учитель польської мови ЗОШ І–ІІІ ст. с. Гірка Полонка Луцького району Волинської області

Навчання польської мови у школах з українською мовою навчання

Методичні рекомендації

Щороку серпень для вчителів – місяць напружений, адже якою б приємною та насиченою не була відпустка, вона має здатність зненацька закінчуватись саме у серпні й починається підготовка до нового навчального року. Все частіше погляд зупиняється на освітянських новинах, і кожен з нас починає все довше просиджувати біля комп'ютерів, вивчаючи освітянські сайти: що там нового, які цікавинки? Що там у НУШ? І кожен учитель (я переконана) мріє про те, що наступний навчальний рік буде добрим, плідним та щедрим на приємні події. Усі ми сподіваємося змін на краще, на те, що праця педагога таки буде належно цінуватись та шануватись суспільством.

Мета цієї публікації – допомогти вчителів-початківцю в організації професійної діяльності, спростити пошуки потрібної інформації – усього, що стосується викладання польської мови у школах з українською мовою навчання. Адже вивчення польської сьогодні актуальне, а багато молодих учителів із приходом часто губляться у різноманітті паперів.

Отже, розпочнемо з огляду найважливіших офіційних документів.

Лист МОН від 03.07.2018 р. № 1/9-415 «Методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів у 2018/2019 навчальному році». (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/metodichni-rekomendaciyi>)

Звернемо увагу на найважливіші аспекти.

Перші положення рекомендацій стосуються побудови освітньої траєкторії, розробки освітніх

програм (зауважимо, що з 2018/2019 н. р. в дію увійдуть освітні програми початкової і базової школи).

У 2018/2019 навчальному році вчителі-словесники закладів загальної середньої освіти працюватимуть за Типовими освітніми програмами, затвердженими наказами Міністерства освіти і науки України:

«Про затвердження типової освітньої програми закладів освіти II ступеня» (від 20.04.2018 № 405);

«Про затвердження типової освітньої програми закладів освіти III ступеня» (від 20.04.2018 №№ 406, 408).

Типова освітня програма окреслює підходи до планування й організації навчального процесу в закладі загальної середньої освіти та визначає: загальний обсяг навчального навантаження, орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки окремих предметів, факультативів, курсів за вибором тощо; безпосередньо очікувані результати навчання учнів у рамках навчальних програм, наведених у відповідних переліках; рекомендовані форми організації освітнього процесу та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти тощо.

Відповідно до Закону України «Про освіту» розширюються права закладів загальної середньої освіти, які, розробляючи свої робочі освітні програми на основі зазначених вище Типових освітніх програм, можуть самостійно вибудовувати: конкретне співвідношення навчального часу та перелік предметів, за якими буде здійснюватися навчання державною мовою та мовою корінних народів або національних меншин; розподіл навчального навантаження між мовою відповідного корінного народу або національної меншини та іноземною мовою тощо.

У школах (класах) із поглибленим вивченням окремих предметів мовою навчання може бути мова корінного народу, національної меншини чи така мова може вивчатися як окремий предмет. У такому випадку при розробленні робочих навчальних планів потрібно використовувати два варіанти навчальних планів. Наприклад, для класів із поглибленим вивченням

Методичні публікації

окремих предметів з вивченням угорської мови – таблиці 8 та 12 (у частині вивчення мови національної меншини); для класів із поглибленим вивченням математики та навчанням польською мовою – таблиці 8 та 4 (у частині вивчення мови національної меншини та «Літератури»).

За рішенням педагогічної ради, зокрема, коли мова національної меншини є офіційною мовою ЄС, ця мова може вивчатися також як іноземна (*це положення стосується закладів загальної середньої освіти з навчанням мовою відповідного корінного народу або мовою національної меншини.* – Див. *Загальні положення типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня*).

Варіативна складова навчального плану визначається закладами загальної середньої освіти самостійно, враховуючи особливості організації освітнього процесу та індивідуальних освітніх потреб учнів, особливості регіону, рівень навчально-методичного та кадрового забезпечення закладу, і відображається в навчальних планах закладів освіти.

Робочі освітні програми закладів загальної середньої освіти не потребують погодження з відповідним органом управління освітою.

У той же час відповідно до статті 33 Закону України «Про освіту» заклади освіти можуть використовувати в роботі інші освітні програми, розроблені ними або науковими установами, іншими суб'єктами освітньої діяльності. Затвердження таких освітніх програм належить до компетенції Державної служби якості освіти.

Новий Закон України «Про освіту» не спрямований на обмеження мовних прав національних меншин, а розширює вивчення навчальних предметів державною мовою в закладах середньої освіти з навчанням мовами національних меншин, яке буде здійснюватися поступово, починаючи з 2020 року.

Відповідно до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про освіту» визначено, що особи, які належать до корінних народів, національних меншин України і розпочали здобуття загальної середньої освіти до 1 вересня 2018 року, до 1 вересня 2020 року продовжують здобувати таку освіту відповідно до правил, які існували до набрання чинності цим Законом, із поступовим збільшенням кількості навчальних предметів, що вивчаються українською мовою.

Водночас листом № /9-441 від 09.07.2018 р. МОН України у зв'язку із запитом окремих закладів освіти, що до набуття чинності Закону України «Про освіту» мали статус спеціалізованого загальноосвітнього навчального закладу з поглибленим вивченням іноземних мов, надає роз'яснення стосовно розподілу навчальних годин на вивчення цих мов та можливості вивчення окремих предметів іноземними мовами.

У листі звертається увага на те, що заклади освіти (котрі мали статус спеціалізованого загальноосвітнього навчального закладу з поглибленим вивченням іноземних мов)* на вивчення іноземних мов можуть використовувати години варіативної складової додатково до кількості навчальних годин, визначених навчальними планами Типових освітніх програм.

Також наголошується на тому, що, як і в попередні роки, заклад освіти має право запровадити та продовжувати вивчення другої іноземної мови на II та III ступенях навчання. Рішення про це приймається залежно від необхідних умов закладом освіти самостійно, що відображається в освітній програмі.

Також цим листом МОН України інформує, що згідно з частиною 4 статті 7 Закону України «Про освіту» в закладах освіти відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше мовами – державною мовою, англійською, іншими офіційними мовами Європейського Союзу.

У листі МОН України «Щодо вивчення мов корінних народів або національних меншин у закладах середньої освіти» № 1283/07/1-18 від 16.04.18 р. надається роз'яснення щодо вивчення (навчання) мови корінного народу або мови національної меншини у початкових класах:

«Згідно з Державним стандартом початкової освіти (п.п. 23, 25, 27), затвердженого постановою КМУ від 21 лютого 2018 р. № 87, заклади загальної середньої освіти з навчанням та вивченням мови відповідного корінного народу або мови національної меншини у початкових класах самостійно розподіляють навчальне навантаження між мовою корінного народу або мовою національної меншини та іноземною мовою, а також можуть здійснювати такий перерозподіл між спорідненими галузями.

Необхідно враховувати, що вилучення з освітнього процесу предметів інваріантної складової не допускається.

За рішенням педагогічної ради, зокрема коли мова національної меншини є офіційною мовою ЄС, ця мова може вивчатися також як іноземна та за рахунок годин, відведених на іноземну мову.

Українська мова як державна в таких школах вивчається за освітніми програмами, які враховують мовну підготовку учнів початкової школи та спорідненість між рідною та державною мовами.

Заклади загальної середньої освіти на вивчення мов корінних народів або мов національних меншин для реалізації мовно-літературної освітньої галузі можуть додатково використовувати години варіативного складника.

У тому випадку, коли мови корінних народів або національних меншин вивчаються за рахунок варіативної складової, форму та кількість годин на її вивчення визначає адміністрація та вчителі закладу загальної середньої освіти, які формують варіативну складову навчального плану, враховуючи при цьому побажання учнів та їхніх батьків.

У частині 2 статті 55 Закону України „Про освіту” розширено та деталізовано права батьків здобувачів освіти, зокрема, право обирати заклад освіти, програму, вид і форму здобуття дітьми відповідної освіти, мову навчання або вивчення; брати участь в обговоренні освітньої програми навчального закладу».

Отже, польська мова може вивчатися:

У 5–9 класах

– як предмет в інваріантній складовій, 2 год. на тиждень – у закладах загальної середньої освіти

з українською мовою навчання і вивчення мови корінного народу, національної меншини (див. додаток 12 Типової освітньої програми);

– як друга іноземна мова – у школах (класах), з поглибленим вивченням окремих предметів* (див. роз'яснення у Загальних положеннях типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня);

– як факультативний курс, курс за вибором (1 год. на тиждень) з варіативної складової.

У 10 класі

– як предмет*, факультативно, як курс за вибором у варіативній складовій, залежно від обраного профілю навчання.

«Мова і література корінного народу, національної меншини входить до базових предметів лише для закладів освіти з навчанням мовою корінного народу, національної меншини. В інших закладах освіти цей предмет може обиратися за потреби самим учнем за рахунок додаткових годин» (див. Загальні положення типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня).

В 11 класі

– як предмет в інваріантній складовій навчального плану або ж факультативно, як курс за вибором у варіативній складовій, залежно від обраного профілю навчання.

«Профільність є ефективним засобом диференціації навчання у старшій школі, вона має на меті забезпечити більш глибоку підготовку старшокласників у тій галузі знань і діяльності, до яких у них сформувались стійкі інтереси і здібності.

Основними напрямками диференціації навчання є розширення вивчення окремих предметів, доповнення інваріантної складової навчальних планів додатковими предметами та курсами за вибором учнів, факультативами; запровадження індивідуальної форми навчання.

Окрім запропонованих, заклади освіти можуть самостійно складати навчальні плани, використовуючи навчальний план закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання з вивченням двох іноземних мов (табл. 3) та навчальний план закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання з вивченням мови корінного народу, національної меншини (табл. 4).

Заклади загальної середньої освіти з поглибленим вивченням окремих предметів розробляють навчальні плани за табл. 17 – з українською мовою навчання, за табл. 18 – з навчанням мовою корінного народу, національної меншини. Окремо розроблені навчальні плани для шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов (табл. 19–20), спеціалізованих шкіл музичного (табл. 21) та художнього профілю (табл. 22). (Див. Загальні положення типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня)».

Навчальні програми

«У 5–9 класах заклади загальної середньої освіти працюють за типовими навчальними програмами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки

України від 07.06.2017 № 804; у 10–11 класах – за наказом МОН від 23.10.2017 № 1407».

Ознайомитися з переліком програм та підручників можна на офіційному веб-сайті Міністерства: <https://mon.gov.ua/>, сторінці ІМЗО <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>

Тексти навчальних програм розміщено на офіційному веб-сайті Міністерства: <https://mon.gov.ua/>, а також на сайті Дрогобицької філії ІМЗО: <http://znpu.org.ua/materialy-dydaktyczne/programy-nauczania/>

Програми для шкіл з українською мовою навчання

1–4 класи: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

1. Типова навчальна програма з польської мови та читання для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти (НУШ).

2. Польська мова. 1–4 класи загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою. Автор Войцева О. А.

5–9 класи:

1. Навчальна програма «Польська мова для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою» (укладачі: Бучацька Т. Г., Войцева О. А.). <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

2. Навчальна програма «Польська мова для 5–9 класів для шкіл з українською мовою навчання» (укладачі: Мацькович М. Р., Бугера Л. Д., Пришляк Л. А.). Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Лист № 1/11-13380 від 28.08.2013. <http://znpu.org.ua/materialy-dydaktyczne/programy-nauczania/> та <https://mon.gov.ua/ua/>

3. Навчальна програма для учнів 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів «Польська мова як друга іноземна у спеціалізованих школах з поглибленим вивченням іноземних мов* та у закладах загальної середньої освіти» (початок вивчення з 5 класу). <http://znpu.org.ua/materialy-dydaktyczne/programy-nauczania/> та <https://mon.gov.ua/ua/>

У 2018/2019 навчальному році в 10 класі необхідно працювати за такими новими навчальними програмами:

1. Навчальна програма для учнів 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів «Польська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою (рівень стандарту)» (початок вивчення – з 1 класу) (чинна з 1 вересня 2018 р.) <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

2. Навчальна програма для учнів 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів «Польська мова як друга іноземна у спеціалізованих школах із поглибленим вивченням іноземних мов* та у закладах загальної середньої освіти» (рівень стандарту) (початок вивчення – із 5 класу). <http://znpu.org.ua/materialy-dydaktyczne/programy-nauczania/> та <https://mon.gov.ua/ua/>

Програма факультативного курсу для загальноосвітніх навчальних закладів з українською або російською мовою навчання «Польська мова. 1–4, 5–9, 10–11 класи» (автори: Щерба Л. М., Зелінська М. З. Лист Міністерства освіти і науки України № 14.1/12-Г-872 від 11.06.2014. Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах. <http://znu.org.ua/materialy-dydaktyczne/programy-nauczania/>

«Ці навчальні програми та підручники до них розроблено на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392, з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 № 462, та положень концепції „Нова українська школа” (2016 р.).

В **11 класах** навчальний процес здійснюється ще за попередніми стандартом, навчальними програмами та підручниками».

Звертаємо увагу колег на те, що повний перелік навчальної літератури для закладів загальної середньої освіти з навчанням (вивченням) мовами корінних народів або національних меншин подається в **Переліку навчальних програм, підручників та навчальних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України**, який постійно оновлюється та доступний на офіційному сайті Інституту модернізації змісту освіти.

Електронні версії підручників доступні за посиланнями:

– <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/pidruchniki/elektronni-pidruchniki> – сайт МОН України / ІМЗО;

– <http://www.bukrek.net/index.php/uk/инициатива-електронного-підручника> – видавництво «Букрек»;

– <http://znu.org.ua/materialy-dydaktyczne/podreczniki/> – сайт Дрогобицької філії ІМЗО (рубрика «Дидактичні матеріали»).

У 10 класі в закладах загальної середньої освіти з навчанням (вивченням) мов корінних народів або національних меншин необхідно користуватися підручниками, що отримали дозвіл на друк, зокрема:

«Польська мова (6-й рік навчання, рівень стандарту): підручник для 10 класу спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов та закладів загальної середньої освіти» (автори: Біленька-Свистович Л. В., Ковалевський Є., Ярмолюк М. О.). Електронну версію можна завантажити за посиланням: <https://lib.imzo.gov.ua/handle/123456789/252>

«Відповідно до концепції „Нова українська школа” (2016 р.) навчальні програми з мов та літератур корінних народів або національних меншин базуються на компетентнісному підході, який передбачає, що учні закладів загальної середньої освіти мають не тільки опанувати зміст певної дисципліни, а передовсім набути необхідні для життя в суспільстві уміння і навички, важливі для всебічного розвитку особистості громадянина України, його подальшого становлення, морального та професійного зростання.

Тому головним завданням мають стати досягнення результатів у формуванні ключових і предметних, філологічних (у старших класах на профільному рівні) компетентностей, що дозволить старшокласникам у майбутньому ефективно реалізувати себе в професійній та інших сферах життєдіяльності.

Засобами предметів „Мова та література національних меншин” мають бути сформовані такі ключові компетентності (відповідно до Рекомендацій Європейської Ради):

- 1) спілкування державною мовою;
- 2) спілкування іноземними мовами;
- 3) математична компетентність;
- 4) компетентності в природничих науках і технологіях;
- 5) інформаційно-цифрова компетентність;
- 6) уміння вчитися;
- 7) ініціативність і підприємливість;
- 8) соціальна та громадянська компетентності;
- 9) обізнаність та самовираження у сфері культури;
- 10) екологічна грамотність і здоровий спосіб життя.

Згідно з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти метою навчання (вивчення) мов корінних народів або національних меншин у становленні духовно багаті особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися виражальними засобами мови, її типами, стилями, жанрами, формами в усіх видах мовленнєвої діяльності, орієнтується в постійно зростаючому інформаційному потоці, уміє самостійно навчатися і самовдосконалюватися.

У процесі комунікативно орієнтованого навчання здійснюється підготовка до міжкультурного діалогу, усвідомлюється важливість толерантного спілкування як у своєму близькому оточенні – у своєму класі, школі, регіоні, так і за межами України.

У випадку відсутності підручників з того чи іншого предмета можна використовувати підручники попередніх років, навчальні посібники, додаткові дидактичні матеріали, інформаційні матеріали, які необхідно розміщувати на офіційних сайтах ІППО.

Оцінювання в 5–9 класах здійснюється відповідно до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з мов національних меншин, що розміщені на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки України (лист МОН України від 30.08.2013 № 1/9–592 «Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання російської мови та інших мов національних меншин для використання в загальноосвітніх навчальних закладах, де навчаються рідною мовою або вивчають її» (<http://vipro.org.ua/>).

Для 10–11 класів критерії оновлюються та будуть розміщені на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України.

Інструкцією з ведення класного журналу учнів 5–11 (12)-х класів ЗНЗ (наказ МОН України № 496 від 03.06.2008 р.) визначається порядок ведення

класного журналу та оцінювання навчальних досягнень учнів цих класів загальноосвітніх навчальних закладів.

З інформацією про кількість і призначення учнівських зошитів і словників, зразками підписів зошитів та різних видів робіт із польської мови можна ознайомитись на сайті ВІППО <http://vippo.org.ua> у МР за минулий рік.

При підготовці до **олімпіади з польської мови та літератури** корисними будуть посилання:

- <http://znpu.org.ua/materialy-dydaktyczne/olimpiady/> (база завдань);
- <http://staropolska.pl/>;
- <http://www.olijp.pl/>.

Корисні посилання

- Сайт Спілки вчителів-полоністів України: <http://znpu.org.ua/>
- Сторінка Дрогобицького методичного центру навчання польської мови та культури: https://www.facebook.com/pg/CentrumDrohobycz/notes/?ref=page_internal
- Спільнота у соцмережі Facebook «Ogólnoukraiński Zespół Polonistów» (адміністратор Олена Семенова). Сторінка містить безліч цікавої актуальної інформації, електронних версій посібників, підручників, різних дидактичних матеріалів. Можна долучатись до проєктів, конкурсів, інших акцій, підвищувати свою фахову майстерність на вебінарах, майстер-класах і просто спілкуючись із колегами.
- Освітній портал «Польська школа»: <http://www.polska-szkola.pl/> (prowadzonym przez Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą przy współpracy Ministerstwa Edukacji Narodowej dla wspierania uczestnictwa w kulturze, nauczania języka polskiego, polskiej historii i geografii za granicą w celu podtrzymywania więzi Polaków z Krajem)
- Освітній портал «Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Stowarzyszenia «Wspólnota Polska»»: <http://odnswp.pl/>
- Освітній портал Осередку розвитку полонійної освіти за кордоном: <http://www.orpeg.pl/index.php/szkolenia-2018/oferta-szkoleniowa>
- Методичні рекомендації щодо вивчення польської мови в загальноосвітніх навчальних закладах з українською мовою навчання у 2017/2018 н. р.: <http://vippo.org.ua/>
- Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів: <http://vippo.org.ua/index.php?pagename=gymanitar> («Відділ гуманітарних дисциплін», рубрика «На допомогу вчителю»).
- Зразок оформлення журнальної сторінки: <http://vippo.org.ua/index.php?pagename=gymanitar> («Відділ гуманітарних дисциплін», рубрика «На допомогу вчителю»).
- Збірник навчально-методичних матеріалів для 5–8 класів (орієнтовний зміст: програма, календарно-тематичне планування, МР щодо оцінювання, зразок заповнення журнальної сторінки, варіанти контрольних робіт, корисні посилання): <http://vippo.org.ua/>
- Збірник навчально-методичних матеріалів факультативного курсу: <http://vippo.org.ua/>
- Багато схвальних відгуків від учителів отримала продукція видавництва «Підручники й посібники» (можна ознайомитися з каталогом на сайті видавництва за посиланням: <https://pp-books.com.ua/5-9-klasi-polska-mova>), а саме: лінійка книг для читання польською мовою «Czytaj i ćwicz», 5–9 класи, прописи, зошити, довідники та словнички.

Використані джерела

1. «Про затвердження методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи». *Наказ МОН України № 283 від 23.03.2018.*
2. «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня». *Наказ МОН України № 405 від 20.04.2018.*
3. «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня» (для 10-х класів, Державний стандарт 2011 року). *Наказ МОН України № 408 від 20.04.2018.*
4. «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня» (для 11-х класів, Державний стандарт 2004 року). *Наказ МОН України № 406 від 20.04.2018.*
5. «Про завершення експертизи освітніх програм». *Лист МОН №1/9-344 від 25.05.2018.*
6. «Роз'яснення щодо порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у ЗНЗ в умовах повної або часткової інтеграції різних освітніх галузей». *Лист МОН України №1/9-322 від 18.05.2018.*
7. «Методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів у 2018/2019 навчальному році». *Лист МОН від 03.07.2018 р. № 1/9-415.*
8. «Інструкція з ведення класного журналу учнів 5–11-х класів освітніх навчальних закладів». *Наказ МОН від 03.06.2008 № 496.*
9. «Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти». *Наказ МОН від 13.04.2011 № 329.*
10. «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти». *Наказ МОН від 30.08.2011 № 996.*
11. «Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання мов національних меншин». *Лист МОН від 30.08.2013 № 1/9-592.*
12. «Щодо оцінювання з інтегрованого курсу «Мова та література корінного народу, національної меншини». *Лист МОН України від 22.08.2018 № 2.2-2189.*